

KLASIFIKÁCIA ZAŤAŽENÍ KOMBINÁCIE ZAŤAŽENÍ

Prednášajúci: Ing. Richard Hlinka, PhD.

Tento príspevok vznikol vďaka podpore v rámci OP Vzdelávanie pre projekt „Podpora kvality vzdelávania a výskumu pre oblasť dopravy ako motora ekonomiky“ (ITMS: 26110230076), ktorý je spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

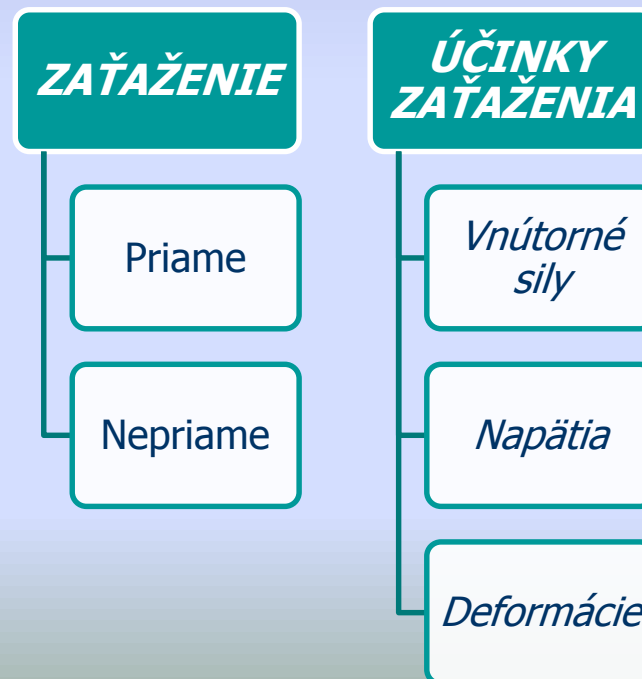
Úvod

Zásady spoľahlivosti v Eurokódoch sú založené na malej pravdepodobnosti prekročenia medzných stavov. Tieto medzné stavy (matematické funkcie) sú definované základnými premennými:

- zaťaženie
- odolnosť
- geometrické údaje

náhodné veličiny
(základné premenné)

Zdroje zat'azeni

Najvýznamnejším zdrojom zat'azenia je **gravitácia**, ktorá sa prejavuje sústredenými alebo spojitými silami, ktorých veľkosť odpovedá tiaži jednotlivých prvkov. Prvým zat'azením, s ktorým sa konštrukcia musí vysporiadať je **vlastná tiaž**.

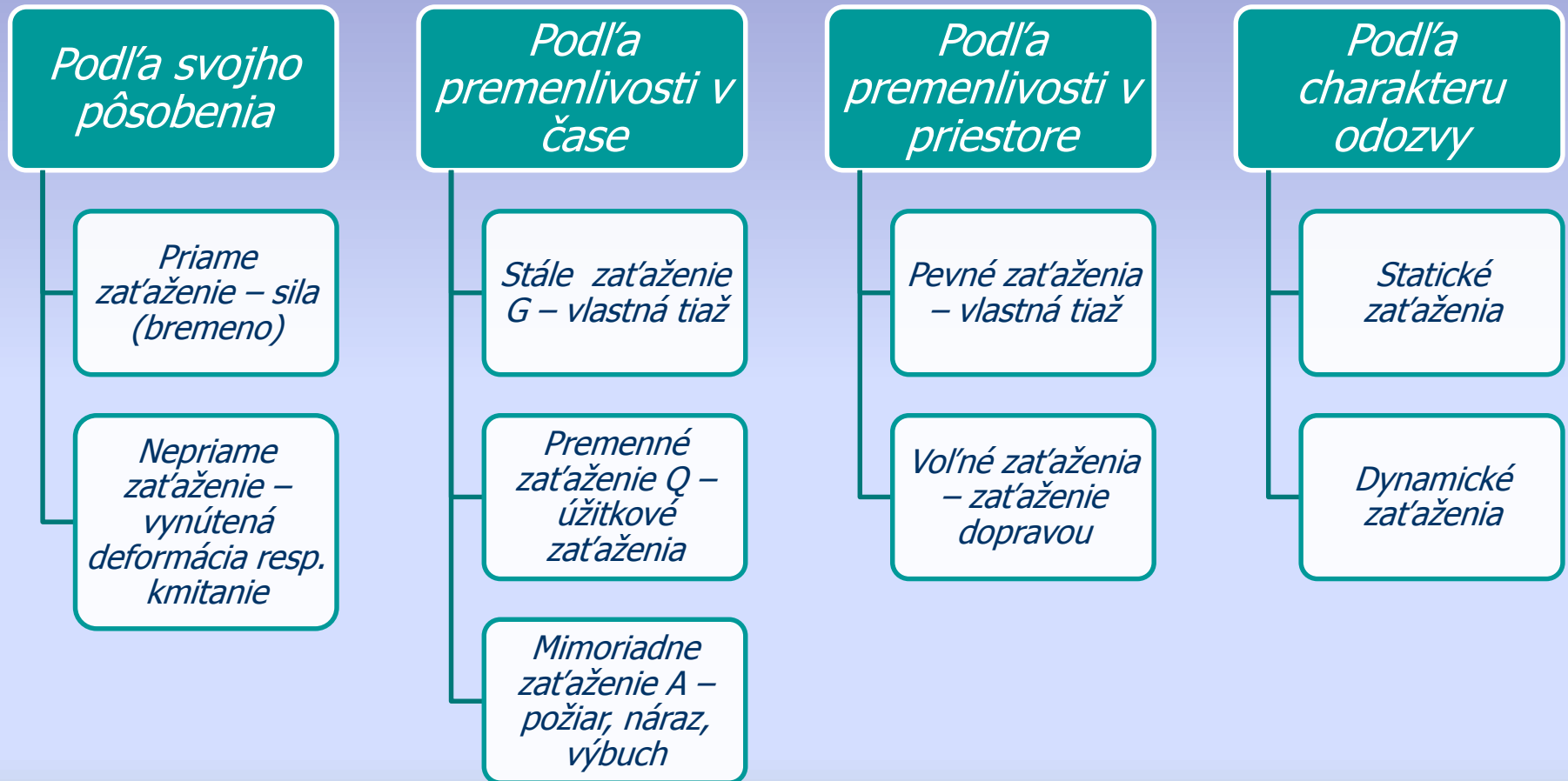
Stavebné diela sa budujú pre určitý účel, ktorý potom definuje ďalšie tzv. **úžitkové zat'azenia**. Sú to napr. tiaž ľudí, nábytku, zariadení, skladovaného materiálu, ale aj účinky dopravy.

Ďalším zdrojom zat'azeni sú **klimatické podmienky**, ktoré závisia od lokality, konfigurácie terénu, zastavanosti okolia a pod. Patria sem tlak vetra, tiaž snehu a námrazy a ďalšie.

Napätosť konštrukcie sa však môže meniť nielen vplyvom vonkajších síl, ale aj vplyvom vynútených deformácií spôsobených zmenou teploty, zmrašťovaním betónu, poklesom podpery, predpätím ap.

Posledná skupina sú zat'azenia, ktoré sa v praxi bežne nevyskytujú, sú to tzv. **mimoriadne zat'azenia** - nárazy áut resp. lodí, požiar alebo výbuch, zemetrasenie, ...

Rozdelenie zaťaženia

Podľa svojho pôsobenia

- Priame zaťaženie - sily aplikované priamo na konštrukciu, napr. vlastná tiaž konštrukcie, tiaž nenosných prvkov, zemný tlak, tlak vetra, tlak vody, predpätie a pod.
- Nepriame zaťaženie - vynútené deformácie alebo zrýchlenia spôsobené napr. zmenami teploty, premenlivou vlhkosťou, nerovnomerným sadaním, zemetrasením,...

Podľa premenlivosti v čase

Klasifikujú sa na základe doby, ktorú pôsobia:

- **Stále zaťaženia (G)** - zaťaženie, ktoré pôsobí v referenčnom čase a pre ktoré je zmena veľkosti v čase zanedbateľná. Ak nastáva zmena, tak vždy v rovnakom smere (monotónna zmena). Patrí sem vlastná tiaž konštrukcie a pevných zariadení, nepriame zaťaženia vyvolané napríklad nerovnomerných sadaním,...
- **Premenné zaťaženia (Q)** - zaťaženie, pre ktoré nie je zmena zanedbateľná ani monotónna. Patria sem napr. užitné zaťaženie podláh v budovách, nosníkov a striech a hlavne klimatické zaťaženia
- **Mimoriadne zaťaženia (A)** - zaťaženia obvykle krátkeho trvania s nepravidelným výskytom a významnou veľkosťou. Vo svojich dôsledkoch môžu byť katastrofické - zemetrasenie, požiar, výbuch, náraz,...

Podľa premenlivosti v čase

Doba pôsobenia zaťaženia je čas použitý na základné statické hodnotenie zaťaženia a časovo premennej odolnosti. Celkový čas, počas ktorého na konštrukciu pôsobí zaťaženie je rozdelený do niekoľkých **referenčných období**. Obdobia môžu mať rovnakú ale aj rozdielnu dĺžku. V rámci jedného referenčného obdobia sa zaťaženie mení v približne podobnom vzore - môže byť použitá nezávislá identická distribučná funkcia pre zaťaženie. Dĺžka referenčného obdobia závisí od druhu zaťaženia:

- klimatické zaťaženia - sneh, vietor - perióda je 1 rok
- úžitkové zaťaženia - zaťaženie podlahy v budove - perióda odpovedá zmene užívania budovy resp. zmene vlastníka budovy (5 až 10 rokov)
- stále zaťaženia - periódou je vo väčšine prípadoch celá doba životnosti
- niektoré mimoriadne zaťaženia môžu byť uvažované v niektorých lokalitách za zaťaženia premenné, nakoľko je tam zvýšený výskyt takéhoto druhu zaťaženia (napr. zemetrasenia v Japonsku, Kalifornii,...)

Podľa premenlivosti v priestore

- **Pevné zaťaženie** - zaťaženie, ktoré má pevné usporiadanie na konštrukcii. Jeho veľkosť a smer sú jednoznačne určené počas celej návrhovej životnosti konštrukcie.
- **Voľné zaťaženie** - zaťaženie, ktoré môže mať ľubovoľné priestorové usporiadanie na konštrukcii v rámci daných pravidiel. Napr. zaťaženie od dopravy na moste.

Podľa charakteru odozvy

- **Statické zaťaženie** - zaťaženie, ktoré nespôsobuje významné zrýchlenie konštrukcie,
- **Dynamické zaťaženie** - zaťaženie, ktoré spôsobuje významné zrýchlenie konštrukcie. Vo väčšine prípadov je možné dynamické účinky nahradiť kvázi-statickým zaťažením a jeho prenasobením tzv. dynamickým súčiniteľom. Medzi tieto zaťaženia patria napr. zaťaženie mostov dopravou, zaťaženie vyvolané strojmi, dynamická zložka zaťaženia vetrom, zemetrasenie,...

Charakteristické hodnoty zaťaženia

Charakteristická hodnota je hlavným kvantitatívnym ukazovateľom zaťaženia. Charakteristická hodnota zaťaženia F_k je stanovená:

- v technickom predpise (norme) priemerom, hornou a dolnou hodnotou, príp. nominálnou hodnotou (nie je vzťahnutá ku žiadnemu štatistickému rozdeleniu)
- v projekte, za predpokladu dodržanie platných predpisov

Charakteristická hodnota stáleho zaťaženia G je stanovená podľa nasledujúcich zásad:

- ak je variabilita zaťaženia G malá, použije sa jedna hodnota G_k (priemerná hodnota)
- ak nie je variabilita zaťaženia G malá, použije sa horná hodnota $G_{k,sup}$ (0,95 kvantil štatistického rozdelenia G) a dolná hodnota $G_{k,inf}$ (0,05 kvantil)

Charakteristická hodnota premenného zaťaženia Q odpovedá:

- hornej hodnote, ktorá nebude prekročená alebo dolnej hodnote, ktorá nebude s očakávanou pravdepodobnosťou prekročená počas referenčnej periódy
- nominálnej hodnote v prípadoch, keď nie je známe štatistické rozdelenie

Pre charakteristické hodnoty klimatických zaťažení (sneh, vietor) je zvolená ročná referenčná perióda s pravdepodobnosťou 0,02. To znamená, že perióda opakovania je 50 rokov.

Charakteristické hodnoty mimoriadneho zaťaženia A_k je uvedená v STN EN 1991-1-2 a STN EN 1991-1-7.

Reprezentatívne hodnoty zaťaženia

Pri výpočte konštrukcií sa u premenných zaťažení okrem charakteristických hodnôt uvažujú ešte ďalšie tri reprezentatívne hodnoty:

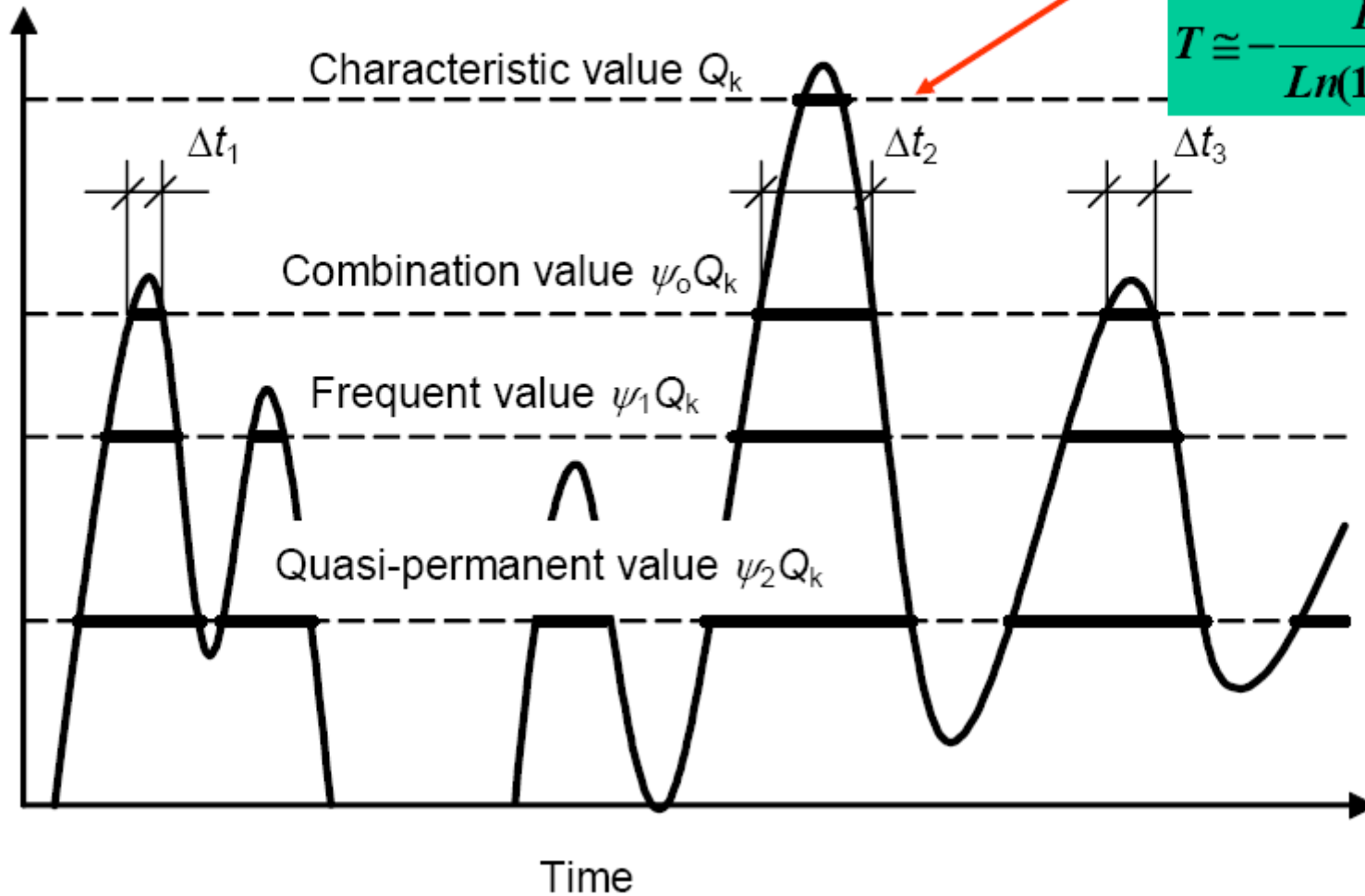
- kombinačná hodnota $\psi_0 Q_k$ sa používa pri overovaní medzných stavov únosnosti a nevratných medzných stavov používateľnosti. Súčiniteľ kombinácie zohľadňuje skutočnosť, že pravdepodobnosť výskytu viacerých nezávislých premenných zaťažení je nižšia ako pre jedno zaťaženie,
- častá hodnota $\psi_1 Q_k$ sa používa pri overovaní medzných stavov únosnosti, v ktorých sa uplatňuje mimoriadne zaťaženie a pri overovaní vratných medzných stavoch používateľnosti,
- kvázistála hodnota $\psi_2 Q_k$ sa používa pri overovaní medzných stavov únosnosti, v ktorých sa uplatňuje mimoriadne zaťaženie a pri overovaní vratných medzných stavoch používateľnosti a dlhodobých účinkov.

Variable actions

Instantaneous value of Q

Return period

$$T \cong -\frac{R}{\text{Ln}(1-p)} \cong \frac{R}{p}$$

Návrhové hodnoty zaťaženia

Návrhové hodnoty zaťaženia F_d sa vyjadrujú na základe reprezentatívnych hodnôt F_{rep} vzt'ahom:

$$F_d = \gamma_f F_{rep}$$

- γ_f je parciálny súčiniteľ zaťaženia. Zohľadňuje nepriaznivé odchýlky zaťaženia od reprezentatívnych hodnôt
- Pri stálych a mimoriadnych zaťaženiach sú reprezentatívnymi hodnotami charakteristické hodnoty

Návrhové hodnoty vlastností materiálov

Vlastnosti materiálov a výrobkov sú popísané charakteristickými hodnotami, ktoré nebudú s predpísanou pravdepodobnosťou prekročené. Charakteristická hodnota určitej vlastnosti zodpovedá stanovenému kvantilu (obvykle s pravdepodobnosťou 0,05) štatistického rozdelenia tejto vlastnosti.

Materiálové vlastnosti sa stanovujú z materiálových skúšok. Pevnosť materiálu môže mať dve základné charakteristické hodnoty: dolnú a hornú.

Návrhová hodnota vlastnosti materiálu sa stanoví zo vzťahu:

$$X_d = \eta X_k / \gamma_m$$

- γ_m je parciálny súčiniteľ vlastnosti materiálu
- η je prevodný súčiniteľ vystihujúci účinok doby trvania zaťaženia, vplyv objemu a rozmerov, účinky vlhkosti, teploty, atď.

Návrhové hodnoty geometrických údajov

Geometrické údaje sú popísané charakteristickými hodnotami geometrických veličín, pri imperfekciách priamo návrhovými hodnotami týchto odchýlok. Charakteristické hodnoty geometrických veličín sú priamo rozmery uvedené v projekte.

$$a_d = a_{\text{nom}}$$

Normy uvádzajú aj maximálne možné tolerancie nosných prvkov. V prípade, keď majú odchýlky geometrických rozmerov významný vplyv na spoľahlivosť konštrukcie (napr. nepresnosť polohy zaťaženia), sú návrhové hodnoty geometrických údajov definované vzťahom:

$$a_d = a_{\text{nom}} \pm \Delta a$$

Návrhové hodnoty odolnosti

Pri stanovení návrhovej odolnosti (únosnosti) sa použijú návrhové hodnoty materiálových vlastností, geometrických údajov a účinkov zaťaženia:

$$\mathbf{R}_d = \frac{1}{\gamma_{Rd}} \mathbf{R} \left\{ \mathbf{X}_{d,i}; \mathbf{a}_d \right\} = \frac{1}{\gamma_{Rd}} \mathbf{R} \left\{ \eta_i \frac{\mathbf{X}_{k,i}}{\gamma_{m,i}}; \mathbf{a}_d \right\} \quad i \geq 1$$

$\mathbf{X}_{d,i}; \mathbf{a}_d$ sú návrhové hodnoty vlastnosti materiálov a geometrických údajov
 γ_{Rd} je parciálny súčiniteľ pre neistoty modelu

Zjednodušené:
$$\mathbf{R}_d = \mathbf{R} \left\{ \eta_i \frac{\mathbf{X}_{k,i}}{\gamma_{m,i}}; \mathbf{a}_d \right\} \quad i \geq 1$$

$$\mathbf{R}_d = \frac{\mathbf{R}_k}{\gamma_M}$$

Návrhové hodnoty účinkov zaťaženia

Účinky zaťaženia E sú výsledné hodnoty odozvy konštrukcie na pôsobenie zaťaženia. Návrhové účinky sa stanovujú zo vzťahu:

$$E_d = \gamma_{Sd} E \left\{ \gamma_{f,i} F_{rep,i}; a_d \right\} \quad i \geq 1$$

a_d je návrhová hodnota geometrického údaju,
 γ_{Sd} súčiniteľ, ktorým sa zohľadňujú neistoty modelov účinkov zaťaženia a neistoty modelov zaťaženia

Zjednodušené:

$$E_d = E \left\{ \gamma_{F,i} F_{rep,i}; a_d \right\} \quad i \geq 1$$

$$\gamma_{F,i} = \gamma_{Sd} \gamma_{f,i}$$

Kombinácie zaťaženia pre MSÚ

Pre správne stanovenie kombinácie je potrebné stanoviť hlavné (dominantné) premenné zaťaženie a vedľajšie premenné zaťaženia. Hlavné premenné zaťaženie je také, ktoré vyvoláva u overovaného prierezu alebo nosného prvku najväčší účinok (silu, moment,...). Hlavným premenným zaťažením môže byť pre každý prierez iné premenné zaťaženie. Ak nie je zrejmé, ktoré z premenných zaťažení je hlavným, je potrebné postupne uvažovať za hlavné premenné zaťaženie každé jedno premenné zaťaženie.

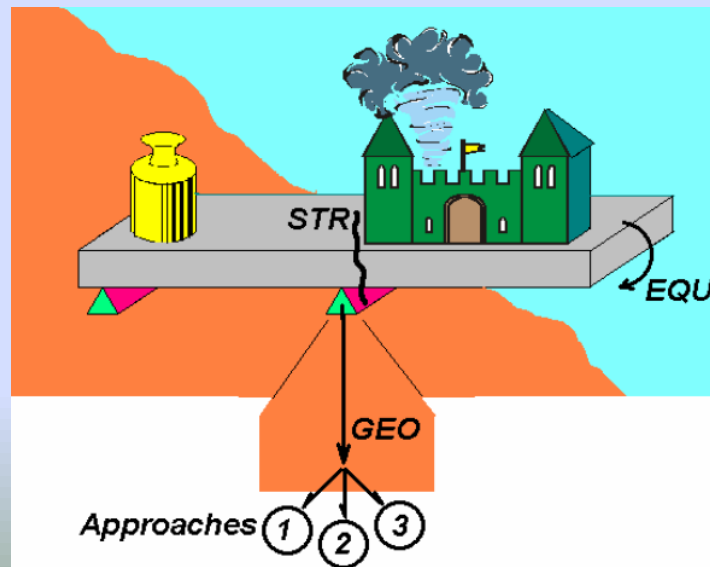
Návrhové situácie rozdeľujeme do troch skupín:

- trvalé a dočasné návrhové situácie,
- mimoriadne návrhové situácie a
- seizmické návrhové situácie.

Medzné stavy únosnosti

Sú rozdelené do štyroch skupín:

- EQU - medzné stavy statickej rovnováhy,
- STR - medzné stavy nadmerného pretvorenia konštrukcie,
- GEO - medzné stavy porušenia pretvorením podložia
- FAT - medzné stavy porušenia opakovaným namáhaním

Medzné stavy únosnosti

Trvalé a dočasné návrhové situácie

- návrhové hodnoty stálych zaťažení
- návrhová hodnota hlavného premenného zaťaženia
- kombinácia návrhových hodnôt vedľajšieho premenného zaťaženia

$$\sum_{j \geq 1} \gamma_{G,j} G_{k,j} + \gamma_P P + \gamma_{Q,1} \psi_{0,1} Q_{k,1} + \sum_{i > 1} \gamma_{Q,i} \psi_{0,i} Q_{k,i}$$
$$\sum_{j \geq 1} \xi \gamma_{G,j} G_{k,j} + \gamma_P P + \gamma_{Q,1} Q_{k,1} + \sum_{i > 1} \gamma_{Q,i} \psi_{0,i} Q_{k,i}$$

ξ je redukčný súčiniteľ pre nepriaznivé stále zaťaženia

Mimoriadne návrhové situácie

- návrhové hodnoty stálych zaťažení
- návrhová hodnota mimoriadneho zaťaženia (ako hlavné premenné zaťaženie)
- častá alebo kvázistála hodnota najúčinnšieho vedľajšieho zaťaženia
- kvázistále hodnoty ostatných vedľajších premenných zaťažení

$$\sum_{j \geq 1} G_{k,j} + P_k + A_d + (\psi_{1,1} \text{ resp. } \psi_{1,2}) Q_{k,1} + \sum_{i > 1} \psi_{2,i} Q_{k,i}$$

$\psi_{1,1}$ resp. $\psi_{1,2}$ voľba závisí na type návrhovej situácie (požiar, náraz,...)

Seizmické návrhové situácie

- charakteristické hodnoty stálych zat'azení
- návrhová hodnota seizmického zat'azenia (ako hlavné premenné zat'azenie)
- kvázistále hodnoty vedľajších premenných zat'azení

$$\sum_{j \geq 1} G_{k,j} + P_k + \gamma_1 A_{Ed} + \sum_{i > 1} \psi_{2,i} Q_{k,i}$$

γ_1 je súčiniteľ významu

Kombinácie zaťaženia pre MSP

Kombinácie zaťažení v MSP závisia na povahe sledovaného účinku zaťaženia. Rozlišujeme účinky:

- nevratné
- vratné
- dlhodobé

Charakteristická kombinácia pre nevratné medzné stavy

$$\sum_{j \geq 1} G_{k,j} + P_k + Q_{k,1} + \sum_{i > 1} \psi_{0,i} Q_{k,i}$$

Častá kombinácia pre vratné medzné stavy

$$\sum_{j \geq 1} G_{k,j} + P_k + \psi_{1,1} Q_{k,1} + \sum_{i > 1} \psi_{2,i} Q_{k,i}$$

Kvázistála kombinácia pre dlhodobé účinky a vzhľad konštrukcie

$$\sum_{j \geq 1} G_{k,j} + P_k + \sum_{i \geq 1} \psi_{2,i} Q_{k,i}$$

Zat'azenie	ψ_0	ψ_1	ψ_2
úžitkové			
kat. A: obytné	0,7	0,5	0,3
kat. B: kancelárie	0,7	0,5	0,3
kat. C: zhromažďovacie plochy	0,7	0,7	0,6
kat. D: obchody	0,7	0,7	0,6
kat. E: sklady	1,0	0,9	0,8
dopravné plochy			
kat. F: tiaž vozidla do 30 kN	0,7	0,7	0,6
kat. G: tiaž vozidla 30-160 kN	0,7	0,5	0,3
kat. H: strechy	0	0	0
sneh			
nadm. výška > 1000 m.n.m	0,7	0,5	0,2
nadm. výška $\leq$ 1000 m.n.m	0,7	0,2	0
vietor	0,6	0,2	0
teplota (okrem požiaru)	0,6	0,5	0